

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské, kombinované studium
2009 – 2012

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Anna Pazderová

Důchodové zabezpečení v České republice a jeho reforma

Praha 2012

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miroslav Kostka

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined (Part time) Studies
2009 - 2012

BACHELOR THESIS

Anna Pazderová

Social security in the Czech republic and its reform.

Prague 2012

The Bachelor Thesis Work Supervisor:
PhDr. Miroslav Kostka

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 08.03.2012

Anna Pazderová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce PhDr. Miroslavu Kostkovi za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá současným systémem sociálního zabezpečení v České republice a hlavními změnami, které díky reformám nastávají. Cílem práce je nejen potvrdit hypotézu o nedostatečném informování veřejnosti, ale také snaha o rozšíření informací o důchodové reformě. V praktické části je zaměřena na zpracování dat z dotazníku a názory občanů na předpokládané dopady reformy.

Klíčové pojmy

Česká správa sociálního zabezpečení, důchodové pojištění, důchodový věk, invalidní důchod, penzijní fond, pozůstalostní důchod, reforma důchodového zabezpečení, starobní důchod, vdovský důchod.

Annotation

The bachelor work deals with the nowadays system of the social care in the Czech Republic and also with the main changes connected with the reforms. The aim of my work is to confirm the hypothesis about poor informing the public and also to attempt to do spreading of the information about the retirement's reforms. In the practical part is focused on the data processing, which were collected from the questionnaire fulfilled by the citizens.

Key words

Czech Social Security Administration, Pension Insurance, Retirement age, Disability pension, Survivor's Pension, Pension fund, Social Security Reform, Old-age Pension, Widow 's Pension.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	
1. Představení a působnost České správy sociálního zabezpečení.....	9
1.1 Česká správa sociálního zabezpečení.....	9
1.2 Působnost České správy sociálního zabezpečení.....	10
1.3 Spolupracující orgány.....	11
2. Stávající systém sociálního zabezpečení	13
3. Důchody.....	16
3.1. Starobní důchod	16
3.2 Invalidní důchody.....	21
3.3 Pozůstalostní důchody.....	25
3.3.1 Vdovský a vdovecký důchod.....	25
3.3.2 Sirotčí důchody.....	26
4. Rozhodování o nároku na důchod.....	28
4.1 Žádost o důchod	28
4.2 Odstranění tvrdosti zákona.....	30
4.3 Zdanění důchodů.....	31
5. Reforma důchodů.....	32
5.1. Penzijní připojištění	37
5.2. Novela zákona o důchodovém pojištění	37
5.3. Dopad reforem na různé věkové skupiny obyvatelstva	39
PRAKTICKÁ ČÁST	
6 .Dotazníkové šetření, názory občanů na důchodovou reformu.....	43
ZÁVĚR	51
SEZNAM POUŽITÉ ČESKÉ LITERATURY A PRAMENŮ	53
SEZNAM OBRÁZKŮ	55
SEZNAM PŘÍLOH	56

ÚVOD

Téma „Důchodové zabezpečení v České republice a jeho reforma“ jsem si vybrala proto, že je aktuální především kvůli změnám, které jej budou výrazně upravovat.

V této práci bych chtěla představit současný systém sociálního zabezpečení v České republice a hlavní změny, které nás díky reformám čekají. Cílem práce je nejen potvrdit hypotézu o nedostatečném informování veřejnosti, ale také snaha o rozšíření informací o důchodové reformě.

V České republice je, vzhledem k narůstajícímu věku občanů, stoupající počet poživatelů důchodů a žadatelů o důchod. Domnívám se, že většinu populace zajímá, zda bude mít ve stáří nárok na nějakou formu zabezpečení a jakým způsobem by se měli sami zapojit, aby si ve stáří mohli dovolit alespoň podobný standard jako v době kdy byli výdělečně činní.

V praktické části se zaměřím na zpracování dat z dotazníku a názory občanů na předpokládané dopady reformy. Čeští občané jsou po několik generací připravováni na původní, neudržitelný, důchodový systém a proto je již teď zřejmé, že budou jen neradi akceptovat změny které nastávají.

1. PŘEDSTAVENÍ A PŮSOBNOST ČESKÉ SPRÁVY SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

1.1 Česká správa sociálního zabezpečení

Česká správa sociálního zabezpečení vznikla jako důchodový institut od 1. září 1990 dle zákona ČNR č. 210/1990 Sb., o změnách v působnosti orgánů České republiky a o změně zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, kterým byl novelizován zákon ČNR č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů ČSR v sociálním zabezpečení. Vzniká sloučením Úřadu důchodového zabezpečení v Praze, České správy nemocenského pojištění a Správy nemocenského pojištění Svazu českých a moravských výrobních družstev.

V České republice se jedná o největší a zcela výjimečnou finančně správní instituci. Tento úřad je samostatnou rozpočtovou organizací a je podřízený Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Spravuje záležitosti téměř 8 milionů pojištěnců, z toho je více než 2,5 milionu důchodců, vyplácí přes 3 miliony důchodů a také nemocenské dávky.

Mimo důchodové a nemocenské pojištění má Česká správa sociálního zabezpečení na starosti lékařskou posudkovou službu, plní i závazky vyplývající z mezinárodních úmluv o sociálním zabezpečení a podle koordinačních nařízení Evropské unie je odpovědným orgánem vůči zahraničním institucím pro peněžité dávky v nemoci a mateřství, důchody a peněžité dávky v případě pracovních úrazů a nemocí z povolání.

Česká správa sociálního zabezpečení má pracoviště ve všech oblastech České republiky, celkový počet je 91 poboček. Ústředí sídlí v Praze, Krajské správy sociálního zabezpečení se nachází ve 13 krajských městech, v Praze fungují Pražské správy sociálního zabezpečení, Brno má Městskou správu sociálního zabezpečení.

1.2 Působnost České správy sociálního zabezpečení

Kompetence ČSSZ jsou upraveny zákonem ČNR č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů. Podle ustanovení § 5 odst. 1 tohoto zákona plní ČSSZ tyto úkoly :

- a) rozhoduje
 - o dávkách důchodového pojištění, pokud není v tomto zákoně stanoveno, že o nich rozhoduje jiný orgán sociálního zabezpečení, a zařizuje výplaty těchto dávek
 - o povinnosti občana vrátit dávku důchodového pojištění poskytnutou neprávem nebo v nesprávné výši, pokud je o této dávce oprávněna rozhodovat,
 - o povinnosti zaměstnavatele nahradit neprávem vyplacené částky na dávce důchodového pojištění, pokud je o této dávce oprávněna rozhodovat
 - o odvoláních ve věcech, v nichž v prvním stupni rozhodla okresní správa sociálního zabezpečení
 - o odstranění tvrdostí, které by se vyskytly při provádění sociálního zabezpečení, pokud jí bylo v jednotlivých případech svěřeno
 - o převodech důchodových práv podle § 105 a zákona o důchodovém pojištění a zařizuje tyto převody
- b) vymáhá neprávem vyplacené částky na dávkách důchodového pojištění; přitom je oprávněna provádět správní výkon rozhodnutí ve věcech důchodového pojištění
- c) jedná před soudem v řízení o přezkoumání rozhodnutí ve věcech sociálního zabezpečení
- d) plní úkoly při výplatě dávek sociálního zabezpečení do ciziny,
- e) řídí a kontroluje činnost okresních správ sociálního zabezpečení,
- f) zajišťuje plnění úkolů vyplývajících z práva Evropských společenství a plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv v oblasti důchodového pojištění
- g) zajišťuje vydávání tiskopisů předepsaných podle tohoto zákona
- h) vede registr pojištěnců důchodového pojištění

- i) vyrozumívá okresní správu sociálního zabezpečení o tom, že občan, který je dočasně práce neschopným, byl uznán invalidním na základě soudního řízení o žalobě
- j) zajišťuje podklady k posuzování zdravotního stavu v rozsahu vyplývajícím z přímo použitelných předpisů Evropské unie a z mezinárodních smluv,
- k) posuzuje zdravotní stav v rozsahu stanoveném tímto zákonem

1.3 Spolupracující orgány

Česká správa sociálního zabezpečení spolupracuje při zajišťování svých úkolů s ostatními orgány státní správy a organizacemi a dalšími subjekty, které se podílejí na provádění sociálního zabezpečení v České republice nebo vykonávají jiné činnosti které s touto oblastí bezprostředně souvisí. Česká správa sociálního zabezpečení spolupracuje především s:

- a) orgány sociálního zabezpečení Ministerstva obrany (Armáda České republiky), Ministerstva vnitra (Hasičský záchranný sbor České republiky a Policie České republiky) a Ministerstva spravedlnosti (Vězeňská služba České republiky), při vzájemném předávání podkladových materiálů a výplat některých důchodů
- b) Ministerstvem zdravotnictví (ve věcech lékařské posudkové služby), Všeobecnou pojišťovnou (ve věcech lékařské posudkové služby, údaje o zániku nároku na některé druhy důchodů zejména o zániku nároku na plné a částečné invalidní důchody) a dalšími zdravotními pojišťovnami
- c) Ministerstvem financí ve věcech rozpočtových prostředků
- d) peněžními ústavy (výplata důchodů na účty), především s Českou národní bankou
- e) státním podnikem Česká pošta, která zajišťuje většinu hotovostních výplat důchodů
- f) zdravotnickými zařízeními při posuzování zdravotního stavu občanů a zajišťování výplat důchodů do těchto zařízení (nemocnice, léčebny dlouhodobě nemocných)

- g) ústavy sociální péče při zajišťování výplat důchodů do těchto zařízení (domovy důchodců, ústavy pro mentálně a tělesně postižené občany)
- h) fyzickými a právníckými osobami při plnění úkolů v oblasti sociálního zabezpečení

2. STÁVAJÍCÍ SYSTÉM SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

V současné době tvoří Český důchodový systém v podstatě dva pilíře. Základní je povinný, průběžně financovaný pilíř, druhý pilíř je dobrovolný - kapitálově financovaný, jedná se o penzijní připojištění se státním příspěvkem, případně soukromé životní pojištění.

Z prvního pilíře jsou poskytovány důchody starobní, invalidní (I. II. a III. stupně invalidity) a důchody pozůstalostní (vdovské, vdovecké a sirotčí).

Počátek současného uspořádání českého důchodového systému je v devadesátých letech 20. století, kdy byly postupně přijímány dílčí reformní postupy, které řeší zejména:

- a) odstranění diskriminace osob samostatně výdělečně činných od 1. 5. 1990. Do této doby mohly být osoby vedeny pouze jako zaměstnanci, samostatně hospodařící, nebo vykonávající uměleckou činnost. Od 1. 5. 1990 byly upraveny podmínky osob samostatně výdělečně činných tak, aby se přizpůsobily osobám zaměstnaným
- b) zrušení preferencí v důchodovém systému v roce 1992. Účelem bylo, aby všichni občané odcházeli do důchodu za stejných podmínek, i finančních (jednalo se o zrušení pracovních kategorií 1. a 2, zůstaly jen třetí pracovní kategorie pro všechny),
- c) převedení nemocenského pojištění ze správy nemocenského pojištění a jeho organizačním sjednocením s důchodovým pojištěním v rámci České správy sociálního zabezpečení v roce 1991,
- d) zavedení pojistného jako zvláštní platby mimo daňový systém v roce 1993,
- e) přijetí zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem v roce 1994

Prvotní reformní kroky byly završeny v roce 1995 přijetím zákona o důchodovém pojištění číslo 155/1995 Sb. Hlavním cílem tohoto zákona bylo především zvýšení věkových hranic pro odchod do starobního důchodu, dále přijetí zákona o důchodovém pojištění spočívalo v oživení dávkového systému tak, aby i přes nepříznivý

demografický vývoj nebylo v budoucnu potřeba zvyšovat odvodové zatížení ekonomicky aktivních osob, zvyšovat podíl sociálních výdajů na hrubém domácím produktu a aby u vyplácených důchodů byla umožněna těsnější vazba na mzdový a cenový vývoj.

Od roku 1996 je systém základního důchodového pojištění založen na těchto základních principech:

- sociální solidarita s relativně vysokým příjmovým přerozdělením
- průběžné financování
- při splnění stanovených podmínek je systém povinný pro všechny ekonomicky aktivní osoby (je umožněna i dobrovolná účast v systému),
- systém poskytuje náhradu příjmu v případě stáří, invalidity a v případě úmrtí živitele

Systém důchodového zabezpečení spravuje státní instituce – Česká správa sociálního zabezpečení. Příjmy a výdaje jsou součástí státního rozpočtu, v němž je zaveden zvláštní účet pro důchodové pojištění. Česká správa sociálního zabezpečení takto přispívá do státního rozpočtu více než 35 %. Jedná se o peníze, které pravidelně vybírá na sociálním zabezpečení a na příspěvky na státní politiku zaměstnanosti.

Pro zajímavost uvádím počty sto a víceletých obyvatel České republiky:

„Dožili se sta a více let

Počet sto- a víceletých v České republice stále mírně stoupá. Česká správa sociálního zabezpečení evidovala na konci 3. Čtvrtletí roku 2011 celkem 309 osob narozených v roce 1911 (260 žen a 49 mužů). V září 2010 dosáhlo věkové hranice sta let 300 našich spoluobčanů, z toho 251 žen a 49 mužů.

Kromě stoletých má Česká správa sociálního zabezpečení v evidenci také 316 ještě starších osob, tedy lidí narozených v letech 1904 až 1910, což znamená, že u nás žije 625 lidí ve věku 100 a více let. Převažují ženy, ke 30. září jich bylo 534, zatímco mužů 91.

Nejstarším občanem, kterému Česká správa sociálního zabezpečení vyplácí důchod, je muž narozený v roce 1905 (nyní Královehradecký kraj), nejstarší dvě ženy v evidenci České správy sociálního zabezpečení se narodily v roce 1904 (nyní Královehradecký kraj a Moravskoslezský kraj). Nejvíce sto- a víceletých lidí žije v Praze – 132, v Jihomoravském kraji – 81, naopak nejméně -16 v kraji Karlovarském.

Tabulka 1: Počet sto- a víceletých starobních důchodců

Kraj	Muži	Ženy	Celkem
Hl. m. Praha	26	106	132
Středočeský kraj	6	45	51
Jihočeský kraj	2	27	29
Plzeňský kraj	1	24	25
Karlovarský kraj	2	14	16
Ústecký kraj	9	25	34
Liberecký kraj	2	16	18
Královehradecký kraj	7	27	34
Pardubický kraj	5	21	26
Vysočina	5	35	40
Jihomoravský kraj	12	69	81
Olomoucký kraj	4	40	44
Zlínský kraj	3	31	34
Moravskoslezský kraj	7	54	61
Celkem	91	534	625

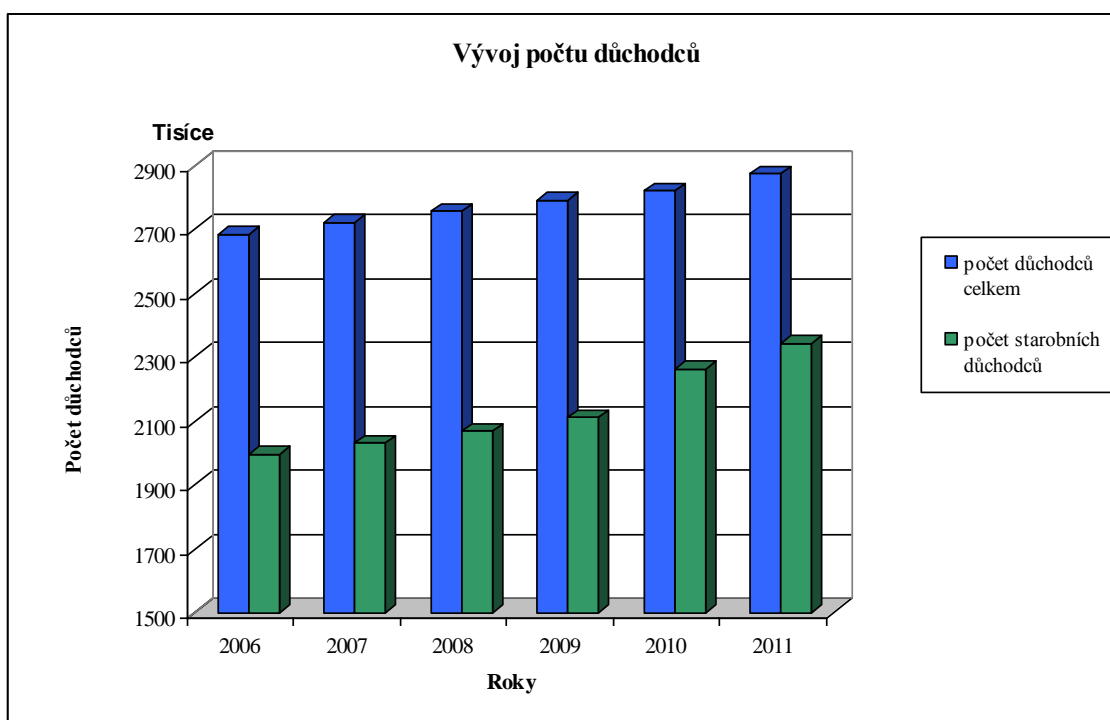
Důchody stoletých občanů se zvyšují pravidelně od roku 1969. Původně se navyšovaly o 1.000,- Kč, od roku 2006 se podle novely zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, stoletým lidem zvyšují důchody o 2.000,- Kč. Tato částka je přiznávána k procentní výměře důchodu automaticky, aniž by o ni museli důchodci žádat.¹

¹ Národní pojištění 11/2011, str. 37, ISSN 0323-2395

3. DŮCHODY

Starobní důchod je základní dávkou českého důchodového systému, výše všech ostatních důchodů se odvíjí od této dávky.

Graf 2: Vývoj počtu důchodců (stav k 31.12.2011)²

3.1. Starobní důchod

„Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal potřebnou dobu pojištění a dosáhl stanoveného věku, popřípadě splňuje-li další podmínky stanovené zákonem o důchodovém pojištění číslo 155/1995 Sb. Dle tohoto zákona je možné odejít i do tzv. předčasného starobního důchodu, a to v případě žádá-li pojištěnec o starobní důchod, aniž by dosáhl důchodového věku. Obecně se tedy dá mluvit o starobním důchodu zákonném, tj. při dosažení důchodového věku a o starobním důchodu předčasném, tj. je-li přiznáván před dosažením důchodového věku.

² <http://www.cssz.cz/cz/informace/statistiky/>

Na zákonný starobní důchod, tj. při dosažení důchodového věku, podle § 29 zákona číslo 155/1995 Sb. má pojištěnec nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně:

- 25 let a dosáhl aspoň věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod (dále jen „důchodový věk“) před rokem 2010,
- 26 let a dosáhl důchodového věku v roce 2010,
- 27 let a dosáhl důchodového věku v roce 2011,
- 28 let a dosáhl důchodového věku v roce 2012,
- 29 let a dosáhl důchodového věku v roce 2013,
- 30 let a dosáhl důchodového věku v roce 2014,
- 31 let a dosáhl důchodového věku v roce 2015,
- 32 let a dosáhl důchodového věku v roce 2016,
- 33 let a dosáhl důchodového věku v roce 2017,
- 34 let a dosáhl důchodového věku v roce 2018,
- 35 let a dosáhl důchodového věku po roce 2018³

Zjednodušeně bych tedy shrnula, že nárok na starobní důchod vzniká dosažením zákonem požadovaného důchodového věku a získáním potřebné doby pojištění. Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod se po 31. 12. 2009 postupně prodlužuje z 25 let až na 35 let, s ohledem na kalendářní rok, ve kterém pojištěnec dosáhl důchodového věku. V některých případech lze nárok na starobní důchod získat i při získání kratší doby pojištění, ale při dosažení určitého, zákonem stanoveného věku:

- Pojištěnec, který nesplní podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na starobní důchod, by nárok na starobní důchod získal tehdy, jestliže by dosáhl věku 65 let a splnil by podmínky nároku na invalidní důchod.
- Do doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod se hodnotí např. doba učení, doba studia, základní vojenská služba, civilní služba, péče o dítě do čtyř let věku, zaměstnání (od 1. 1. 1996 již mluvíme o době pojištění), doba vedení v evidenci uchazečů o zaměstnání, samostatná výdělečná činnost).

³ Zákon číslo 155/1995 Sb.

„Podle § 31 zákona o důchodovém pojištění má pojištěnec nárok na starobní důchod také tehdy, jestliže dosud nedosáhl důchodového věku, ale splnil potřebný počet roků pojištění. O tomto typu starobního důchodu můžeme mluvit jako o předčasném. Tento starobní důchod lze přiznat, pokud do dosažení důchodového věku ode dne, od něhož se starobní důchod přiznává, chybí nejvýše

- 3 roky, pokud jeho důchodový věk je nižší než 63 let,
- 5 roků, pokud jeho důchodový věk činí alespoň 63 let a dosáhl věku alespoň 60 let.

Starobní důchod před dosažením důchodového věku lze přiznat nejdříve ode dne podání žádosti o přiznání tohoto důchodu. Za den vzniku nároku na předčasný starobní důchod se považuje den, od něhož je tento důchod přiznán.

Přiznání předčasného starobního důchodu vylučuje nárok na starobní důchod při dosažení důchodového věku, což si, dle mé zkušenosti, někteří neuvědomují, nebo to vůbec nevědí.

Podle § 32 zákona o důchodovém pojištění činil důchodový věk u pojištěnců narozených před rokem 1936:

- a) u mužů 60 let
- b) u žen
 - 1) 53 let, pokud vychovaly alespoň pět dětí,
 - 2) 54 let, pokud vychovaly tři nebo čtyři děti,
 - 3) 55 let, pokud vychovaly dvě děti,
 - 4) 56 let, pokud vychovaly jedno dítě, nebo
 - 5) 57 let, jde-li o pojištěnce narozené před rokem 1936

U pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977 se důchodový věk stanoví podle zvláštní přílohy k zákonu o důchodovém pojištění, pro ilustraci uvádím:

Tabulka 3: Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60r+2m	57r	56r	55r	54r	53r
1937	60r+4m	57r	56r	55r	54r	53r
1938	60r+6m	57r	56r	55r	54r	53r
1939	60r+8m	57r+4m	56r	55r	54r	53r
1940	60r+10m	57r+8m	56r+4m	55r	54r	53r
1941	61r	58r	56r+8m	55r+4m	54r	53r
1942	61r+2m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m	53r
1943	61r+4m	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m	53r+4m
1944	61r+6m	59r	57r+8m	56r+4m	55r	53r+8m
1945	61r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m	54r
1946	61r+10m	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m	54r+4m
1947	62r	60r	58r+8m	57r+4m	56r	54r+8m
1948	62r+2m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m	55r
1949	62r+4m	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m	55r+4m
1950	62r+6m	61r	59r+8m	58r+4m	57r	55r+8m
1951	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m	56r
1952	62r+10m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m	56r+4m
1953	63r	62r	60r+8m	59r+4m	58r	56r+8m
1954	63r+2m	62r+4m	61r	59r+8m	58r+4m	57r
1955	63r+4m	62r+8m	61r+4m	60r	58r+8m	57r+4m
1956	63r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+4m	59r	57r+8m
1957	63r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+4m	58r
1958	63r+10m	63r+10m	62r+8m	61r+2m	59r+8m	58r+4m
1959	64r	64r	63r+2m	61r+8m	60r+2m	58r+8m
1960	64r+2m	64r+2m	63r+8m	62r+2m	60r+8m	59r+2m
1961	64r+4m	64r+4m	64r+2m	62r+8m	61r+2m	59r+8m
1962	64r+6m	64r+6m	64r+6m	63r+2m	61r+8m	60r+2m
1963	64r+8m	64r+8m	64r+8m	63r+8m	62r+2m	60r+8m
1964	64r+10m	64+10m	64r+10m	64r+2m	62r+8m	61r+2m
1965	65r	65r	65r	64r+8m	63r+2m	61r+8m
1966	65r+2m	65r+2m	65r+2m	65r+2m	63r+8m	62r+2m
1967	65r+4m	65r+4m	65r+4m	65r+4m	64r+2m	62r+8m
1968	65r+6m	65r+6m	65r+6m	65r+6m	64r+8m	63r+2m
1969	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+8m	65r+2m	63+8m
1970	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+10m	65r+8m	64r+2m
1971	66r	66r	66r	66r	66r	64r+8m
1972	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	66r+2m	65r+2m
1973	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	66r+4m	65r+8m
1974	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+6m	66r+2m
1975	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m	66r+8m
1976	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m	66r+10m
1977	67r	67r	67r	67r	67r	67r

Vysvětlivky: „r“ znamená rok „m“ znamená kalendářní měsíc

Stanoví-li se důchodový věk s přičtením kalendářních měsíců, považuje se za důchodový věk dosažený v posledním přičteném kalendářním měsíci v den, který se číslem shoduje se dnem narození pojištěnce; neobsahuje-li takto určený měsíc takový den, považuje se za důchodový věk ten věk, který je dosažen v posledním dni posledního přičteného kalendářního měsíce.

- U pojištěnců narozených po roce 1977 se důchodový věk bude dále zvyšovat
- Dosud platí, že podmínka výchovy dítěte pro nárok ženy na starobní důchod je splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti alespoň po dobu deseti roků. Pokud se však žena ujala výchovy dítěte po dosažení osmého roku jeho věku, je podmínka výchovy dítěte splněna, jestliže žena osobně pečuje nebo pečovala o dítě ve věku do dosažení zletilosti aspoň po dobu pěti roků; to však neplatí, pokud žena před dosažením zletilosti dítěte přestala o dítě pečovat.“⁴

Pro zajímavost uvádím důchodový věk v několika evropských zemích:

Dánsko v roce 2004 snížilo důchodový věk z 67 na 65 let, v roce 2006 opět rozhodlo o důchodovém věku 67 let. Předčasný důchod je možný o 5 let dříve, a povinná doba účasti na pojištění byla prodloužena z 25 na 30 let.

Německo prodlužuje důchodový věk z 65 na 67 let, a to od roku 2012 každý rok o 1 měsíc. Věk odchodu do důchodu se prodlužuje i v dalších zemích, např. v Maďarsku z 62,5 na 65 let, v Itálii u žen pracujících ve veřejném sektoru z 60 na 65 let jako pro muže (od roku 2010 do roku 2018).

Francie má věk stále 60 let, ale zvýšila počet let pojištění pro nárok na plný důchod na 41 let (2010), penalizace za každý rok předčasného důchodu je 5 %. V 65 letech věku se odchází do důchodu například v Dánsku, Německu, na Islandu, či v Norsku.

⁴ Zákon číslo 155/1995 Sb.

3.2. Invalidní důchody

„Pojištěnec má nárok na invalidní důchod, jestliže nedosáhl věku 65 let a stal se:

- a) invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na starobní důchod při dosažení důchodového věku, popřípadě, byl-li přiznán starobní důchod před dosažením důchodového věku, nebo
- b) invalidním následkem pracovního úrazu“⁵

Do 31. prosince 2009 existovaly dva typy invalidních důchodů:

- částečný invalidní důchod, kdy u pojištěnce došlo k poklesu soustavné výdělečné činnosti nejméně o 33 %
- plný invalidní důchod, kdy u pojištěnce došlo k poklesu schopnosti soustavné výdělečné činnosti nejméně o 66 %

S účinností od 1. ledna 2010 došlo k zásadním změnám při posuzování nároků na invalidní důchody.

„Podle § 39 zákona číslo 155/1995 Sb. je pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla:

- a) nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,
- b) nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,
- c) nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.

Pracovní schopností se rozumí schopnost pojištěnce vykonávat výdělečnou činnost odpovídající jeho tělesným, smyslovým a duševním schopnostem, s přihlédnutím k dosaženému vzdělání, zkušenostem a znalostem a předchozím výdělečným činnostem. Poklesem pracovní schopnosti se rozumí pokles schopnosti vykonávat výdělečnou činnost v důsledku omezení tělesných, smyslových a duševních schopností ve srovnání

⁵ Zákon číslo 155/1995 Sb. ve znění od 01.01.2010

se stavem, který byl u pojištěnce před vznikem dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu.

O zdravotním stavu, pro nárok pojištěnce na invalidní důchod, rozhoduje posudkový lékař místně příslušné správy sociálního zabezpečení.

Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod činí, podle § 40 zákona č. 155/1995 Sb. u pojištěnce ve věku

- a) do 20 let méně než jeden rok,
- b) od 20 let do 22 let jeden rok,
- c) od 22 let do 24 let dva roky,
- d) od 24 let do 26 let tři roky,
- e) od 26 let do 28 let čtyři roky a
- f) u pojištěnce ve věku nad 28 let je to pět roků.

Potřebná doba pojištění pro nárok na invalidní důchod se zjišťuje z období před vznikem invalidity, a jde-li o pojištěnce ve věku nad 28 let, z posledních deseti roků před vznikem invalidity.“⁶

„Od 1. ledna 2010 došlo ke změně v posuzování potřebné doby pojištění, a sice, že u pojištěnce staršího 38 let se podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod považuje za splněnou i tehdy, byla-li tato doba získána v období posledních 20 let před vznikem invalidity; potřebná doba pojištění činí přitom 10 roků. Podmínka potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod se považuje za splněnou též, byla-li tato doba získána v kterémkoli období deseti roků dokončeném po vzniku invalidity; u pojištěnce mladšího 24 let činí přitom potřebná doba pojištění dva roky.

Od 1. ledna 2010 se na základě novely zákona o důchodovém pojištění mění let invalidní důchod na důchod starobní dosažením věku 65 let pojištěnce, o tuto změnu pojištěnci nežadají, je provedena automaticky.“

⁶ Zákon číslo 155/1995 Sb. ve znění od 01.01.2010

Změna z invalidního důchodu na starobní, při dosažení věku 65 let byla zákonem upravena na základě výtky z Evropské unie, že Česká republika má příliš mnoho invalidních důchodců.

Od 1. ledna 2010 došlo k zásadním změnám v oblasti důchodového pojištění. Největší změnou byla přeměna plného a částečného invalidního důchodu na invaliditu ve třech stupních. Stupeň invalidity žadatele o invalidní důchod závisí na míře poklesu jeho pracovní schopnosti.

Lékaři lékařské posudkové služby České správy sociálního zabezpečení posuzují zdravotní stav a pracovní schopnost občanů pro účely sociálního zabezpečení a pro účely poskytnutí dávek a mimořádných výhod podle jiných právních předpisů při zjišťovacích a kontrolních lékařských prohlídkách. Posuzují též zdravotní stav pro účely námitkového řízení ve věcech důchodového pojištění. Pro účely nemocenského pojištění provádějí kontrolu posuzování zdravotního stavu ošetřujícími lékaři a posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti po uplynutí podpůrné doby. Posudkoví lékaři hodnotí vliv nemoci, úrazu či jiného postižení na celkový zdravotní stav jedince.⁷

„Občan, který se domnívá, že pro svůj závažný zdravotní stav nemůže vykonávat výdělečnou činnost, nebo může, ale s výrazným omezením, má možnost požádat o invalidní důchod. Způsob posuzování zdravotního stavu a pracovní schopnosti pro účely invalidity je uveden v § 2 až 6 vyhlášky č. 359/2009 Sb., o posuzování invalidity. Zdravotní stav posuzují lékaři referátů Lékařské posudkové služby, kteří vypracovávají posudky pro okresní správy sociálního zabezpečení. Při posuzování se hodnotí mimo jiné profesní profil posuzovaného. Invaliditu nelze uznat, pokud je zdravotní stav uspokojivý a nemá dopad na schopnost vykonávat výdělečnou činnost.“⁸

Převážná většina žadatelů o invalidní důchod má možnost vykonávat výdělečnou činnost, protože při výkonu výdělečné činnosti jsou omezeni jen svým zdravotním stavem a je jim většinou zachován určitý pracovní potenciál.

⁷ Národní pojištění 04/2011, str. 24-25, ISSN 0323-2395

⁸ Sociální zabezpečení 2011; str. 29-30, ISBN 978-80-87039-24-3

Proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení ve věcech důchodového pojištění, které bylo oznámeno po 31. 12. 2009, lze podat písemné námitky do 30 dnů ode dne jeho oznámení účastníku řízení. V řízení o námitkách se občan může domáhat i přezkoumání výsledku posouzení svého zdravotního stavu.

„Rozhodnutí o tom, zda občanu bude či nebude přiznána dávka invalidního důchodu, vydává Česká správa sociálního zabezpečení. Občan může požádat o invalidní důchod na místně příslušné Okresní, Pražské nebo městské správě sociálního zabezpečení Brno.

Posudkoví lékaři České správy sociálního zabezpečení kontrolují správnost posuzování zdravotního stavu, dočasnou pracovní neschopnost a potřeby ošetřování. Rovněž kontrolují správnost vedení a úplnost zdravotnické dokumentace při tomto posuzování. Zjistí-li posudkový lékař, že nejsou důvody pro trvání dočasné pracovní neschopnosti nebo potřeby ošetřování a ošetřující lékař je neukončil, dá podnět Okresní, Pražské nebo městské správě sociálního zabezpečení Brno k vydání rozhodnutí o jejich ukončení.“⁹

„Z porovnání výsledků posuzování invalidity v letech 2009 až 2010 vyplývají následující skutečnosti:

- Potvrdila se mírně zvýšená změnovost mezi jednotlivými stupni invalidity včetně neuznání žádného stupně invalidity
- Zvýšil se počet případů, kdy nebyl uznán žádný stupeň invalidity o 4%
- Zvýšil se počet případů, kdy byla uznána invalidita prvního stupně o 1%
- Zvýšil se počet případů, kdy byla uznána invalidita druhého stupně o 3%
- Snížil se počet případů, kdy byla uznána invalidita třetího stupně o 8%

Z hlediska zdravotních příčin invalidity jsou od roku 2009 nejčastějšími příčinami: nemoci svalové a kosterní soustavy; poruchy duševní a poruchy chování; onkologická onemocnění; nemoci oběhové soustavy; a nemoci nervové soustavy.

⁹ Sociální zabezpečení 2011; str. 29-30, ISBN 978-80-87039-24-3

Těchto pět skupin zdravotních postižení je dlouhodobě příčinou invalidity přibližně 75 procent všech invalidit. Od roku 2009 se poruchy duševní a poruchy chování staly druhou nejčastější příčinou invalidity. Současně se onkologická onemocnění stala třetí nejčastější příčinou a postižení oběhového systému čtvrtou nejčastější příčinou invalidity. Zjištěné změny mohou souviset jak s pozitivními změnami v diagnostice a léčbě onkologických onemocnění a kardiovaskulárních chorob, tak i s nárůstem duševních poruch a poruch chování jak v České republice, tak i v zahraničí.

Současně je důležité zmínit, že spolehlivá činnost lékařské posudkové služby je nejen nezbytným nástrojem nositele důchodového pojištění k zajištění plynulého fungování systému, ale má také přímý dopad na vývoj nákladů na důchody, podmíněné dlouhodobým nepříznivým stavem.¹⁰

3.3. Pozůstalostní důchody

3.3.1. Vdovský a vdovecký důchod

„Podle § 49 zákona č. 155/1995 Sb. má vdova nárok na vdovský důchod po manželovi, který

- a) byl poživatelé starobního nebo invalidního důchodu, nebo
- b) splnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod, anebo zemřel následkem pracovního úrazu.

Pro nárok vdovce na vdovecký důchod platí zákon o důchodovém pojištění obdobně.

Podle § 50 zákona č. 155/1995 Sb. náleží vdovský důchod po dobu jednoho roku od smrti manžela.

¹⁰ Národní pojištění 04/2011, str. 24-25, ISSN 0323-2395

Po uplynutí doby jednoho roku má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže

- a) pečuje o nezaopatřené dítě,
- b) pečuje o dítě, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)
- c) pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na péči jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)
- d) je invalidní ve třetím stupni, nebo
- e) dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.

Dítětem se rozumí dítě, které má po zemřelé osobě nárok na sirotčí důchod, a dítě, které bylo v rodině zemřelého vychováváno, jde-li o vlastní (osvojené) dítě vdovy, nebo bylo-li dítě aspoň jedním z nich převzato do dne smrti manžela do trvalé péče nahrazující péči rodičů.

Nárok na vdovský důchod vznikne znovu, jestliže se splní některá z podmínek do pěti let po zániku dřívějšího nároku na vdovský důchod (od 1. 1. 2012 platí, že nárok na obnovu vdovského - vdoveckého důchodu vznikne znovu, jestliže se splní podmínky do dvou let po skončení dřívějšího nároku:

- Nárok na vdovský důchod zaniká uzavřením nového manželství.
- Nárok na vdovský důchod zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu o tom, že vdova úmyslně způsobila smrt manžela jako pachatelka, spolupachatelka nebo účastnice trestného činu.

Pro vdovce platí podmínky stejné.

3.3.2. Sirotčí důchody

Podle § 52 zákona č. 155/1995 Sb. má na sirotčí důchod nárok nezaopatřené dítě, zemřel-li:

- a) rodič (osvojitel) dítěte, nebo

b) osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, a dítě na ni bylo v době její smrti převážně odkázáno výživou, kterou nemohli ze závažných důvodů zajistit jeho rodiče.

Za nezaopatřené dítě, pro nárok na sirotčí důchod, považujeme dítě, do ukončení povinné školní docházky a dále, jestliže studuje, nebo se pro dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav či úraz nemůže účastnit studia. Sirotčí důchod je vyplácen, při splnění zákonných podmínek, nejdéle do dosažení věku 26 let.¹¹

Zemřou-li dítěti oba rodiče jedná se o tzv. oboustranného sirotka a vyplácí se sirotčí důchod za oba rodiče (vyšší důchod ve výši procentní i základní výměry, z nižšího náleží procentní výměra).

Obecně k důchodům bych ještě chtěla zmínit, že se výše důchodu skládá z procentní a základní výměry. Základní výměra je pevně stanovena zákonem o důchodovém pojištění, procentní výměra je závislá na počtu odpracovaných let a výši výdělků. Minimální výše procentní výměry důchodu činí 770 Kč, minimální výše základní výměry od ledna 2012 činí 2270 Kč. Takže od ledna 2012 náleží každému poživateli důchodu, u něhož byly splněny zákonné podmínky pro přiznání, nejméně 3040 Kč měsíčně.

Současně chci zdůraznit, že minimální výše důchodu nijak nesouvisí s minimální mzdou. V praxi jsem se setkala se žádostmi o dorovnání minimálního důchodu na úroveň minimální mzdy, což nelze.

¹¹ Zákon číslo 155/1995 Sb.

4. ROZHODOVÁNÍ O NÁROKU NA DŮCHOD

4.1. Žádost o důchod

Česká správa sociálního zabezpečení rozhoduje o dávkách důchodového pojištění na základě předepsaného tiskopisu „Žádost o důchod“.

Žádost o důchod podává každá osoba samostatně, prostřednictvím zákonného zástupce, nebo v zastoupení na základě plné moci.

Žádost se uplatňuje prostřednictvím Okresní, nebo Pražské správy sociálního zabezpečení, nebo Městské správy sociálního zabezpečení v Brně, podle místa trvalého bydliště žadatele, nejdříve však 4 měsíce před datem požadovaným k přiznání důchodu.

Za předpokladu, že byly splněny podmínky nároku na přiznání i výplatu důchodu je od 1. ledna 2011 možno požádat si o přiznání důchodu až 5 roků zpětně. Toto však neplatí pro tzv. předčasný starobní důchod, který lze přiznat nejdříve ode dne uplatnění žádosti.

K žádosti je nutno předložit:

- občanský průkaz
- doklady o době studia, i nedokončeného
- rodné listy dětí
- doklad o výkonu vojenské nebo civilní služby
- potvrzení od úřadu práce
- doklady o dobách zaměstnání (každý občan má právo si požádat o vyhotovení tzv. informativního osobního listu, což je přehled dob studia, zaměstnání, pojištění, které se nachází v evidenci České správy sociálního zabezpečení. Tento přehled ukazuje, které doklady pak případně pojištěncům chybí a které je tedy nutno předložit při uplatnění žádosti o důchod)
- evidenční list z posledního zaměstnání
- pokud žadatelé chtějí dostávat důchod na účet u peněžního ústavu, je nutno předložit k žádosti vyplněný, podepsaný a bankou potvrzený tiskopis „Žádost o zařazení důchodu převodem na účet“

- žádají-li pozůstalí o vdovský nebo vdovecký důchod po svém zemřelém manželovi, je nutné předložit oddací a úmrtní list

Rozhodnutí

Správní orgán je povinen, v souladu se Správním řádem, vydat rozhodnutí bez zbytečného odkladu. Nelze-li vydat rozhodnutí bezodkladně, je správní orgán povinen vydat rozhodnutí nejpozději do 30 dnů ode dne zahájení řízení a dále je možno tuto dobu prodloužit o 30 dnů (výjimečně i déle) je-li:

- nutno provést šetření důležitých skutečností
- vyžadován znalecký posudek, nebo při doručování písemností do ciziny

Výplaty důchodů jsou prováděny dle požadavků klienta převážně dvěma základními způsoby. Prvním je výplata prostřednictvím poštovních poukázek, tzv. důchodové služby, kterou zajišťuje Česká pošta, druhým způsobem je bezhotovostní převod na účty klientů prostřednictvím České národní banky. Česká správa sociálního zabezpečení zajišťuje i výplaty do ústavů sociální péče, psychiatrických léčeben, nebo věznic, jestliže se klient v některém z těchto zařízení nachází a o výplatu do místa pobytu zažádá.

Pro zajímavost uvádím, že u důchodů přiznaných od 1. 1. 2010 je výplata v hotovosti zpoplatněna, poplatek činí 21 Kč měsíčně.

Důchodové řízení je skončeno tehdy, je-li vydáno rozhodnutí.

Proti rozhodnutí správního orgánu ve věcech důchodového pojištění, mají občané možnost podat námitky ve lhůtě 30 dnů od obdržení rozhodnutí. Námitky proti rozhodnutí České správy sociálního zabezpečení lze podat v uvedené lhůtě prostřednictvím kterékoli Okresní (Pražské správy v Praze a Městské správy v Brně) správy sociálního zabezpečení, nebo přímo u České správy sociálního zabezpečení v Praze. Podání námitek je řádný opravný prostředek, v případě nesouhlasu, s výsledkem řízení.

Absolvování námitkového řízení, ať je úspěšné či neúspěšné, je nezbytné proto, aby se případně mohl věcí zabývat soud, v rámci správní žaloby.

Rozhodování o nárocích na důchod není jednoduché, protože všechny žádosti se od sebe výrazně liší a je nutno je posuzovat individuálně.

4.2.Odstranění tvrdosti zákona

Česká správa sociálního zabezpečení rozhoduje v rámci své působnosti o odstranění tvrdostí zákona v případě, že je jí jednotlivý případ svěřen.

V praxi to znamená, že Česká správa sociálního zabezpečení rozhodne o žádosti klienta a nejčastěji zpravidla zamítne žádost o důchod. Klient proti rozhodnutí podá opravný prostředek - námitky. V případě, že i po opětovném posouzení je opět vydáno negativní rozhodnutí, mají v tomto případě klienti ještě možnost obrátit se na soud. Ve většině případů, ve kterých by napadené rozhodnutí posuzoval soud, by podpořil stanovisko České správy sociálního zabezpečení. Pro řešení svých záležitostí mimosoudní cestou mají žadatelé možnost požádat o odstranění tvrdosti zákona přímo Ministerstvo práce a sociálních věcí. Poradním orgánem pro odstranění tvrdostí zákona, které se vyskytnou při provádění sociálního zabezpečení, je dávková komise Ministerstva práce a sociálních věcí. Dávková komise projedná předložené případy a navrhne řešení, ministr práce a sociálních věcí má právo rozhodnout o žádosti k odstranění tvrdosti zákona bez předchozího projednání případu. Žádosti o odstranění tvrdosti zákona jsou posuzovány samostatně a předány zpět na Českou správu sociálního zabezpečení k vyřízení a vydání rozhodnutí v případě, že rozhodnutí bylo kladné. Je-li rozhodnutí dávkové komise záporné, vydá příslušné rozhodnutí přímo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky:

- a) řídí a kontroluje výkon státní správy v sociálním zabezpečení
- b) řídí Českou správu sociálního zabezpečení,
- c) zajišťuje úkoly vyplývající z mezinárodních smluv v sociálním zabezpečení,
- d) zajišťuje úkoly související s dalším rozvojem sociálního zabezpečení.

Ministerstvo zřizuje jako své orgány posudkové komise, které posuzují zdravotní stav a pracovní schopnost občanů pro účely přezkumného řízení soudního a odvolacího správního řízení. Pokud napadené rozhodnutí bylo vydáno na základě posudku posudkové komise Okresní správy sociálního zabezpečení.

Ministr práce a sociálních věcí České republiky může odstraňovat tvrdosti které by se vyskytly při provádění sociálního zabezpečení a může pověřit správy sociálního zabezpečení, aby odstraňovaly tvrdosti v jednotlivých případech.

4.3. Zdanění důchodů

„Současná právní úprava osvobozuje od placení daně z příjmu vyplácené důchody do výše 36násobku minimální mzdy, tj. do 288 000 Kč. Tato částka odpovídá důchodu ve výši 24 000 Kč měsíčně.

Pokud však součet příjmů ze zaměstnání a základů daně z podnikání a pronájmu u poplatníka pobírajícího pravidelný důchod přesáhne v roce 2011 částku 840 000 Kč ročně, bude nutné celý důchod zdanit.“¹²

V tomto případě musí poživatel důchodu podat vždy do 31. března následujícího kalendářního roku daňové přiznání na příslušném finančním úřadě a daň zaplatit. Danění důchodů od určité výše zavedl stát již v roce 1996 novelou zákona o daních z příjmů.

Závěrem této kapitoly bych chtěla podotknout, že s odváděním daní z důchodu nesouhlasím, protože tito lidé během svého pracovního života měli za povinnost daně z příjmů pravidelně odvádět a o výši svých důchodů se zasloužili vlastním studiem a usilovnou prací. Daněním důchodů tak dochází k opětovnému zdanění jejich příjmů.

¹² Národní pojištění, 3/2011, str. 2, ISSN 0323-2395

5. REFORMA DŮCHODŮ

Reforma důchodů a celého důchodového systému je připravovaná již delší dobu a toto téma je stále aktuální. Podle ústavy České republiky má každý občan právo na důstojné zabezpečení ve stáří. Plánovaná reforma však toto právo nezaručí a např. převádět své penzijní spoření do soukromých rukou penzijních fondů mě osobně připadá jako riskantní krok. Domnívám se také, že v případě II. pilíře jde o příliš velký závazek, neboť nikdo z nás neví, do jaké finanční situace se v budoucnu dostane. V současné době, kdy většina občanů České republiky nemá dostatečnou finanční gramotnost je tato reforma přinejmenším diskutabilní.

Vzhledem k tomu, že se stále prodlužuje délka života občanů, pak se musí zvyšovat i věková hranice pro odchod do důchodu. Dosavadní důchodový systém byl založen před velmi dlouhou dobou, tedy v době, kdy se lidé dožívali podstatně kratšího věku než v současné době a proto je tento systém již neudržitelný. Ubývá ekonomicky aktivních obyvatel (tedy současných pracujících), kteří přispívají do současného důchodového systému. Ten je založen na principu solidarity - to v praxi znamená solidarnost především pojištěnců s vyššími příjmy a pojištěnců s nižšími příjmy, která se projevuje ve způsobu výpočtu důchodů a dále v průběžném financování, kdy se z našich odvodů do fondu důchodového pojištění vyplácí důchody současným důchodcům).

„Poslanecká sněmovna schválila v září návrh reformy penzijního systému. Tato část důchodové reformy obsahuje vládní návrh zákona o důchodovém spoření, zákona o doplňkovém penzijním spoření a novelu měnící přes 20 souvisejících zákonů. Tolik diskutovanou změnou je především vznik II. pilíře důchodového systému (tj. důchodového spoření), do kterého budou moci lidé vstoupit na základě svého individuálního rozhodnutí a směřovat část svých povinných odvodů na důchodové pojištění.

První pilíř

Ve vazbě na vznik II. pilíře, který bude u jedinců, kteří se rozhodnou do něj vstoupit, spojen se snížením pojistného na důchodové pojištění placené na základní

důchodové pojištění, je třeba provést i úpravy zákona o důchodovém pojištění. Tyto změny jsou spojeny především se zohledněním účasti ve II. pilíři ve výši starobního důchodu ze základního důchodového pojištění. Pro účastníky II. pilíře bude procento za rok pojištění z titulu výdělečné činnosti stanoveno na úrovni 1,2%. Účast ve II. pilíři nebude mít vliv na stanovení základní výměry důchodu ani na zohlednění náhradních dob pojištění pro stanovení procentní výměry důchodu.

Druhý pilíř

Návrh zákona o důchodovém spoření upravuje II. pilíř, tedy vytvoření důchodových fondů spravovaných penzijní společností. Podle návrhu zákona má každá penzijní společnost povinnost vytvořit pro II. pilíř čtyři důchodové fondy a to: důchodový fond státních dluhopisů, konzervativní, vyvážený a dynamický důchodový fond. Lidé, kteří se rozhodnou do II. pilíře vstoupit, budou odvádět na svůj individuální účet v tomto pilíři pojistné ve výši 5% svého vyměřovacího základu, přičemž 3% budou ze stávajícího odvodu 28% na důchodové pojištění a 2% bude činit zvýšený odvod. Systém by měl začít fungovat od 1. ledna 2013 a půl roku po jeho spuštění se pro vstup do něj budou moci rozhodnout všichni občané starší 18 let. Poté už tuto možnost budou mít pouze občané do dosažení věku 35 let. Rozhodnutí bude konečné, ze systému již nebude možné vystoupit.¹³

„Výnos ze spoření v rámci II. pilíře bude mít každý ve svých rukou

Výnos ze spoření v rámci druhého pilíře bude záviset především na vybraném fondu a jeho investičních bariérách. Zatímco každá penzijní společnost bude mít stejné investiční bariéry pro daný typ fondu, samotné investování již bude mít ve svých rukách a díky přirozené konkurenci mezi jednotlivými společnostmi bude kladen pomyslný tlak ze strany účastníků na co nejvyšší možné zhodnocení.

Prvním fondem je fond dluhopisový. Dluhopisový fond má za úkol nakupovat výhradně české dluhopisy, může ale nakupovat dluhopisy i členských států OECD či dluhopisy mezinárodních finančních institucí, přičemž rating těchto dluhopisů nesmí být horší než A+. Dále může nakupovat peněžní pokladniční poukázky České republiky.

¹³ Národní pojištění, 10/2011, str. 4, ISSN 0323-2395

Do těchto čtyř instrumentů musí investovat minimálně 90 % prostředků vložených účastníky, a z toho 30% musí být maximálně do dluhopisů členských států OECD či mezinárodních finančních institucí. Z toho vyplývá, že minimálně 60 % musí investovat do dluhopisů či peněžních pokladničních poukázek ČR. Zbývajících 10 % použije k řízení měnového a úrokového rizika. V rámci poměru nakupování dluhopisů a peněžních poukázek byl zvolen z podstaty dluhopisového fondu poměr 4:1, neboli dluhopisový fond bude investovat 4 krát více peněžních prostředků do dluhopisů než do peněžních pokladničních poukázek.

Druhým fondem je fond konzervativní. Konzervativní fond má jako investiční limit nákup maximálně 30 % dluhopisů či peněžních pokladničních poukázek z nečlenských zemí OECD. Zbývajících minimálních 70 % použije pro nákup dluhopisů a peněžních pokladničních poukázek ČR, členských zemí OECD či mezinárodních finančních institucí a k řízení měnového a úrokového rizika. Zhodnocení jednotlivých složek je vzhledem k obdobné míře rizikovosti stejné jako u dluhopisového fondu, kromě peněžních pokladničních poukázek nečlenských zemí, kde je přidáno 10 % navíc jako riziková přírážka. Otáčí se zde však poměr dluhopisů a peněžních pokladničních poukázek ze 4:1 na 1:4. Konzervativní fond by měl být více zaměřený na méně riziková aktiva v podobě peněžních pokladničních poukázek.

Třetím fondem je fond vyvážený. Vyvážený fond už má dovoleno investovat část vložených prostředků účastníky kolektivního investování do akcií, a to maximálně 40 % portfolia. Zbytek, minimálně 60 %, investuje do dluhopisů ČR, dluhopisů členských států OECD, dluhopisů mezinárodních finančních institucí a dluhopisů nečlenských zemí, dále do peněžních pokladničních poukázek ČR, členských států OECD a nečlenských zemí. Poměr dluhopisů vůči peněžním pokladničním poukázkám je zde podobně jako u fondu dluhopisového opět 4:1, vyvážený fond má dovoleno více investovat do rizikovějších aktiv, než je tomu u fondu konzervativního.

Čtvrtým, posledním povinným fondem je fond dynamický. Investiční bariéry dynamického fondu jsou velmi podobné investičním bariérám fondu vyváženého, jen

namísto 40 % má dovoleno investovat do akcií až 80 % a zbytek ve stejném poměru do zbytku portfolia jako vyvážené portfolio.¹⁴

Třetí pilíř

„Současné penzijní připojištění je vymezeno zákonem č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění a podle něj bude pracovat nejpозději do konce tohoto roku. Od 1. 1. 2013 se bude činnost penzijních fondů ve III. pilíři řídit zákonem č. 427/2011 Sb., o doplňkovém penzijním spoření. Podle ustanovení tohoto zákona vzniknou dva základní typy penzijních fondů, tj. účastnické fondy a transformované fondy.

Účastnické fondy doplňkového penzijního spoření budou zcela nové subjekty, které mohou investovat podle více strategií, přičemž vždy bude povinný tzv. konzervativní fond, tj. fond, jehož investice budou co nejméně rizikové. Účastnické fondy budou jedinou možností pro ty, kteří se budou chtít stát klienty penzijních fondů ve III. pilíři po 1. lednu 2013, a kteří současně nejsou klienty některého ze stávajících penzijních fondů. Transformovanými fondy se mohou stát stávající penzijní fondy, které změni svoje hospodaření podle zákona o doplňkovém penzijním spoření. Klienty transformovaných fondů se stanou klienti stávajících penzijních fondů. V transformovaných fondech není možný přestup mezi fondy, je možné jen přestoupit do účastnického fondu stejné penzijní společnosti. V rámci účastnických fondů se pak může volně přestupovat. Transformované fondy budou uzavřené a nebudou smět přijímat nové klienty.

Oba fondy, jak účastnický tak transformovaný, jsou výhodné pro ty, kteří dávají přednost výplatě naspořené částky v hotovosti, to u II. pilíře nebude možné. A také pro ty, kteří mají možnost získat příspěvek od zaměstnavatele. Obecně jsou oba typy fondů vhodné pro OSVČ, kteří se nemohou stát účastníky II. pilíře.¹⁵

Souhlasím s názorem místopředsedy Česko Moravské komory odborových svazů Václava Pícla který říká:

¹⁴ <http://www.ceskereformy.cz/vynos-ze-sporeni-v-ramci-ii-pilire-bude-mit-kazdy-ve-svych-rukou/>

¹⁵ http://www.pojistenec.cz/iii_pilir_duchodoveho_systemu.htm

„Spousta lidí si myslí, že jich se vládou navržená penzijní reforma netýká, další kalkulují s tím, že by na ní mohli nějak vydělat. Obě úvahy jsou postavené na vodě, jako celá penzijní reforma.

Současný průběžně financovaný důchodový systém (I. pilíř) je životaschopný pokud se mu nepouští žilou. To lze dvojím způsobem – snížením důchodového pojistného, nebo vyvedením části peněz do soukromých penzijních fondů. Obě operace má vláda ve svém repertoáru. V její důchodové reformě jde hlavně o druhý pilíř – spoření do soukromých penzijních fondů. To by nemuselo být nic špatného, kdyby se za tímto záměrem neskrývala řada zákeřností.

Kdo kývne na to, že bude odvádět pět (2+3) procent svých příjmů do soukromého penzijního fondu, nemá nikým garantováno, že se za třicet let se svými penězi shledá, natož aby byly nějak zhodnocené. Penzijní fond může zkrachovat, jak se už nejménou stalo. Druhou zradou je, že člověk, který bude spořit do soukromého penzijního fondu, bude mít penzi z veřejného systému nižší než občan, který nepodlehł fondovému vábení. Kromě toho rozhodnutí spořit ve fondech nebude již možné změnit. Protože se počítá s reformováním třetího pilíře – doplňkovým penzijním spořením se státním příspěvkem, tak je zřejmé, že ukládání peněz do soukromých fondů ztrácí smysl. Stejný názor jako odbory mají i zaměstnavatelé. Jen vláda chce vyvádět do soukromých fondů peníze z průběžného veřejného systému a tento schodek hradit ze zvýšeného DPH. Česko Moravská komora odborových svazů je naopak pro posilování průběžného systému. Mohou to být výnosy z privatizace, nebo ze zisku státních firem. První pilíř je třeba posilovat a postupně se dopracovat i k tomu, aby se zvýšil poměr vyplácených důchodů k předchozí mzdě. V České republice to představuje asi 40 procent, ale ve vyspělých evropských zemích je to 55 procent a více. Vládou navržená penzijní reforma nás od tohoto záměru vzdaluje, místo aby nás k němu přibližovala. Pokud bude reforma přijata, tak jediní kdo na ní vydělají budou soukromé penzijní fondy. Není to záměr?¹⁶

¹⁶ Sondy Revue 08/2011, str. 13, ISSN 1802-906X

5.1. Penzijní připojištění

Penzijní připojištění se státním příspěvkem je forma dlouhodobého spoření kterou podporuje stát, je určeno fyzickým osobám starším 18 let a smlouva je uzavírána na dobu neurčitou.

Výhodou penzijního připojištění je, že zaměstnavatel může zaměstnanci poskytovat měsíční příspěvky stanovené dle příspěvku zaměstnance. Účastník na část svého vlastního příspěvku, který přesahuje 6 tisíc korun ročně, může uplatnit odpočet ze základu daně z příjmů v maximální výši 12 tisíc korun. Daňová potvrzení pro uplatnění daňové úlevy rozesílá penzijní fond automaticky, klient jej předá mzdové účtárně, nebo přiloží k daňovému přiznání pokud ho za něj nepodává zaměstnavatel.

Výhody penzijního připojištění je možno využívat po celou dobu spoření, tedy i po splnění podmínek pro výplatu finančních prostředků. Zhodnocení finančních prostředků je závislé na hospodaření fondu v daném roce.

„Na penzijní připojištění v roce 2010 podle kolektivních smluv přispívalo méně tuzemských podniků než v roce 2009, Firemní příspěvek se v roce 2010 podařilo dojednat v 57,5% podniků, v roce 2009 to bylo o 1,7 % více. Výše průměrného měsíčního příspěvku však loni vzrostla o více než 42 Kč na téměř 460 Kč. Vyplývá to z analýzy zveřejněné v Informačním systému o pracovních podmínkách provozovaném Ministerstvem práce a sociálních věcí.“¹⁷

5.2. Novela zákona o důchodovém pojištění

Dne 22. července 2011 byl vydán zákon č. 220/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon reaguje na nález Ústavního soudu č. 135/2010 Sb., který s účinností od 30. září 2011 zrušil ustanovení § 15 zákona č. 155/1995 Sb. upravující pravidla pro stanovení výše výpočtového základu procentní výměry důchodu redukcí osobního vyměřovacího základu (osobní vyměřovací základ, zjednodušeně řečeno, tvoří měsíční průměr všech

¹⁷ Národní pojištění, 4/2011, str. 2, ISSN 0323-2395

příjmů dosažených v rozhodném období. Jednotlivé roční příjmy se násobí různými koeficienty, které se odvozují od průměru dosažených příjmů všech pojištěnců v jednotlivých letech. Koeficienty se každoročně mění v závislosti na vývoji růstu průměrné mzdy. Do důchodu se započítávají všechny příjmy, z nichž je odváděno pojistné na sociální zabezpečení.) pomocí dvou redukčních hranic.

Tato změna pozitivně ovlivní výpočet důchodu u osob, jejichž osobní vyměřovací základ za rozhodné období (1986 – 2010) činí 34.000 Kč a více. Výpočtu důchodu u osob, jejichž osobní vyměřovací základ nedosahuje částky odpovídající výši první redukční hranice, tj. částky 10.886 Kč se tato změna vůbec nedotkne. Zákon č. 220/2011 Sb. přináší kromě nově stanoveného § 15 zákona č. 155/1995 Sb. i další významné změny.

Změny s platností od 30. 9. 2011, např.:

- vyloučení doby studia pro stanovení osobního vyměřovacího základu
- zvyšování důchodového věku
- změna věku potřebného pro odchod do předčasného starobního důchodu

Změny s platností od 1. 1. 2012, např.:

- změna základní výměry důchodu, stanoveno 9 procent průměrné mzdy, konkrétní částka bude oznamována vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí
- dojde k vyššímu krácení předčasných starobních důchodů - výrazně se sníží procentní výměra těchto důchodů
- zrušení ustanovení o jednorázové výplatě 12 měsíčních splátek důchodu, na které měla vdova nebo vdovec nárok ke dni zániku nároku na vdovský nebo vdovecký důchod v důsledku uzavření nového manželství
- zkrácení doby pro obnovu nároku na vdovský a vdovecký důchod z nynějších pěti let na dva roky, bude se týkat až osob, kterým vznikne nárok na vdovský a vdovecký důchod po 31. prosinci 2011

„Již během roku 2011 nabyl na účinnosti zákon č. 220/2011 Sb. který obsahuje významné parametrické změny základního důchodového pojištění. Diskuse provázející přípravu i přijetí zákona ukázaly, že v ČR jakoby odumřela tradice bismarckovského

systemu důchodového pojištění, v němž výše dávek odpovídá zaplacenému pojistnému. Tato tradice je stále živá v zemích, které nás obklopují, u nás však spíše převládá názor, že v důchodu si jsme všichni rovni. Za připomenutí dále stojí, že se podařilo již počtvrté za posledních dvacet let (1995, 2003, 2008 a 2011) schválit další zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod. Schvalování probíhá vždy s větším a větším předstihem tak, jak to odpovídá demokratickým poměrům, kdy sdělujeme dalším generacím s dostatečným předstihem, jak se mají připravovat na své stáří. Tato parametrická změna výrazně ozdravuje budoucí finanční bilanci důchodového systému a tím i bilanci českých veřejných financí.

Důchodová reforma se však odehrává nejen v oblasti veřejného systému, ale i v oblasti soukromých důchodů. Koncem roku 2011 byly publikovány zákony o důchodovém spoření a doplňkovém penzijním spoření, které nabydou plné účinnosti od 1. ledna 2013. Jejich základním cílem je především dosáhnout diverzifikace důchodového systému, a to kombinací průběžného a fondového způsobu financování spolu s kombinací dávkově a příspěvkově definovaných schémat. Tato změna nemá za cíl zajistit vyšší úroveň dávek; to ani z dlouhodobého hlediska není realizovatelné bez významného zvýšení odvodové zátěže. Diverzifikace povede ke zkombinování výhod a nevýhod a systém zabezpečení občanů v seniorském věku by tak měl být v budoucnu stabilnější. Nicméně tento proces bude pozvolný, v horizontu desítek let.¹⁸

5.3. Dopad reformy na různé věkové skupiny obyvatelstva

Nejvýraznější změna důchodové reformy která bude mít dopad především na mladší ročníky je posouvání důchodového věku. Tabulka se stanoveným věkem pro odchod do důchodu je, pro ročníky včetně roku narození 1977, uvedena v podkapitole 1.3.

Důležitým faktorem pro hodnocení úspěšnosti bude hlavně rozšíření o II. důchodový pilíř a jeho funkčnost, týkající se především výnosnosti. V současné době má český občan v důchodovém věku jistotu vyplácené výše důchodu ze státních peněz a dle výpočtů České správy sociálního zabezpečení. Změnu tak opět pocítí především mladší ročníky.

¹⁸ Národní pojištění 02/2012, str. 3-4, *Mgr. Jiří Král*, ISSN 0323-2395

Dopad různých státních reforem však nemá vliv pouze na věkové skupiny obyvatel, ale vzniká také rozdíl mezi muži a ženami. Velký vliv má stále přetrvávající rozdíl mezi platy mužů a žen, který se v České republice pohybuje okolo 23 procent. Rozdíl bude mít také dopad na výši důchodu žen, zvláště v rámci důchodové reformy.

Na zhodnocení úspěšnosti zaváděných reforem si však budeme muset ještě počkat.

Každá generace má svou hodnotu.

„Rok 2012 byl vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity. Důvodem jsou nepochybně demografické údaje, podle kterých stoupá průměrný lidský věk, mění se věková struktura obyvatelstva, populace stárne. Předpokládá se, že v roce 2050 bude ve vyspělých evropských státech počet lidí starších 60 let dosahovat 40 procent. Lidé budou stále větší část života prožívat ve stáří. Delší život a jeho lepší kvalita jsou významnými hodnotami pro jedince i pro společnost. Vlády všech evropských států se proto snaží řešit aktivní přístup ke stárnutí. I naše vláda ve svém strategickém dokumentu Národní program přípravy na stárnutí na období let 2008 – 2012 zdůrazňuje, že je nutné vytvořit podmínky pro důstojný, zdravý a aktivní život starších osob.

Stáří nemusí být problém

Přesto je stárnutí populace vnímáno jako negativní fenomén, je na ně nahlíženo jako na sociální a ekonomický problém. Národní program přípravy na stárnutí apeluje na to, že je nutné tento přístup změnit. Klade důraz na mezigenerační soudržnost, odstraňování věkových bariér a za základní princip považuje zachování zdraví a kvality života ve vyšším věku. Nedílnou odpovědnost za toto vše nesou jednotlivci i společnosti. Důstojné a aktivní postavení starších lidí ovšem závisí také na snaze jich samých o udržování duševní aktivity (pěstování zálib, vzdělávání), na jejich tělesné aktivitě, správné výživě a péči o zdraví, zkrátka na jejich odpovědnosti za vlastní život.

Stáří nemusí znamenat problém, pokud s ním člověk počítá a připravuje se na něj v průběhu celého produktivního věku. Britský ústav pro zdravotní výchovu vyvinul model přípravy na důchodové období života, který zahrnuje témata jako význam odchodu do důchodu, pohled na životní změny a příprava na ně, přemýšlení o změnách v oblasti financí, volného času, zdraví a mezilidských vztahů.

Příprava na stárnutí však není otázkou nijak novou, snažili se ji prosadit již v roce 1949 v USA. Rada Evropy doporučila v roce 1972 členským státům organizovat kurzy přípravy na důchod, zaměřené na problémy zdraví, bydlení, pracovní problematiku, aj. OSN vytyčila jako základní principy života starších lidí nezávislost, participaci na životě společnosti, odpovídající péči, seberealizaci a důstojnost. Přípravou na stáří a biopsychosociální změny s ním spojené se zabývá tzv. preseniorské vzdělávání.

Učení doslova celoživotní

Vzdělávání vůbec má velký význam pro zachování autonomie ve stáří. Umožňuje starším lidem orientovat se v rychle se měnícím světě, adaptovat se na změny, samostatně se rozhodovat a posilovat pocit vlastní důstojnosti. Tento aktivní přístup ke stáří má mnoho forem – akademie třetího věku, univerzity třetího věku, seniorské kluby a centra. Všechny ale reagují na potřeby dnešních seniorů věnovat se svým zájmům, smysluplně trávit čas, dozvídat se důležité informace a novinky, seznamovat se s lidmi a tím předcházet osamělosti. Společensko-mobilizační aktivity směřující k mezigeneračnímu porozumění, tzv. proseniorské transgenerační vzdělávání reprezentují například Univerzity volného času, nebo unikátní projekt Experimentální univerzita pro prarodiče a vnoučata, jehož cílem je překonávat mosty mezi generacemi.

Názor, že staří lidé už společnosti nemohou nic dát a jsou spíše na obtíž, je nebezpečným předsudkem. Diskriminace osob a skupin na základě jejich věku nebo jejich příslušnosti k určité generaci, tzv. ageismus, je postoj, který se projevuje podceňováním starších lidí a přesvědčením o nízké hodnotě a nekompetentnosti stáří. Souvisí se systémem hodnot současné společnosti, který je založen především na mladistvém vzhledu, úspěchu a výkonnosti. Příkladem, jak těmto negativním postojům předcházet, nám mohou být Japonci, kteří staré lidi uctívají a považují je za pokladnice zkušeností, moudrosti a tradic.

Naučit se stárnout

Podle socioložky Jiřiny Šiklové se šedovlasé budoucnosti není třeba bát, ale lidem blížícím se seniorskému věku nezbyvá než vymanit se ze všudypřítomného kultu mládí a naučit se stárnout, přestat o sobě uvažovat jako o nemohoucích a nepotřebných, stát se sebevědomějšími a nezávislejšími. Vzájemné nepochopení mezi generacemi je nutné nahradit vědomím, že každá generace má svou hodnotu. Starší lidé vydrží stejně jako

mladí, ale musí mít svůj rytmus a své tempo. Pracovní kolektiv složený pouze z mladých lidí je sice nějakou dobu výkonný a dynamický, ale pak produktivita klesá. Zato přítomnost starších spolupracovníků vnáší do práce týmu rozvahu, stabilitu a vytrvalost.

Předmět „jak stárnout“ by se podle socioložky Šiklové měl začít učit na školách: /„Ale ne aby se v něm přednášelo, co máme na stará kolena jíst a kolik cviků ráno udělat, ale jak společensky stárnout... Výchova ke stáří by neměla spočívat jen v tom, že bychom si měli šetřit na důchod, ale i v tom, že budu mít znalosti, které budu moci předat...“/.

Období stárnutí a stáří jsou a stále více budou nevyhnutelnou součástí života člověka. Počátkem 21. století průměrný věk vzrostl o neuvěřitelných třicet let. Zatímco před sto lety se lidé dožívali průměrně 45 - 55 let, dnes padesátníci zakládají nové rodiny, rozjíždějí nové podniky. Jistě má na tom svůj podíl lékařská věda a lepší pracovní podmínky k životu, ale nemalou roli hraje i životní postoj jedince.

Kvalita života ve stáří vyžaduje osobní zralost a je určena událostmi, podmínkami a rozhodnutími v průběhu celého života. Stárnoucí člověk prochází mnoha změnami – psychickými, fyzickými i společenskými. Kromě negativních změn však stáří přináší i mnoho pozitivních aspektů – životní zkušenost a moudrost, osobitost a nadhled, starý člověk se může pro mladého stát vzorem, příkladem, inspirací, jak žít a čeho dosáhnout.¹⁹

¹⁹ Národní pojištění 02/2012, str. 5-6, *Mgr. Renáta Provazníková*, ISSN 0323-2395

6. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ, NÁZORY OBČANŮ NA DŮCHODOVOU REFORMU

V praktické části se zaměřím na zpracování dat z dotazníku a názory občanů na dopady reformy. Dotazník je přílohou č. I této práce, příloha č. II je zpracovaná tabulka dle odpovědí dotazovaných.

Dotazník určený pro mou bakalářskou práci zjišťuje, zda lidé rozumí změnám které přináší důchodová reforma. Tuto anonymní formu získávání informací jsem zvolila proto, že má relativně vysokou návratnost, nepotřebuji vyplněný dotazník přidělit ke konkrétnímu jedinci tím je větší ochota jednotlivce odpovídat a odpovídat pravdivě. Kraj ze kterého jsem vybrala vzorek občanů pro dotazník jsem zvolila středočeský vzhledem k jeho velikosti a rozvrstvení obyvatel. Z 26 obcí s rozšířenou působností jsem náhodným způsobem vybrala město Slaný a zde jsem jako kontaktní místo zvolila Nemocnici Slaný. Důvodem k vybrání místa byla velká frekvence návštěvníků, pracovníků i pacientů v širokém věkovém spektru.

Pro vyhodnocení mám k dispozici 65 dotazníků vyplněných což považuji za reprezentativní vzorek, z toho je 32 od mužů a 33 od žen. Výsledky vyplývající z dotazníku jsou poměrně překvapivé, ale ukazují, že ve zvolených odpovědích nejsou výrazné rozdíly mezi muži a ženami.

Hypotézy které se pokusím potvrdit zní:

- 1) Lidé nerozumí důchodové reformě.
- 2) Nejsou dostatečně informováni a nesnaží se o vyhledávání aktuálních informací.

Reformu Českého důchodového zabezpečení považuji za důležitou, ale pro většinu občanů to tak není. Podle výsledků si jen 21,5 procenta dotázaných aktivně vyhledává informace o očekávaných změnách v důchodovém systému. Současně však odpověď že „občan spoléhá na stát který mu dopřeje důstojné stáří“ byla volena jen minimálně. Vzhledem k současné průměrné výši důchodu (ke konci září byla průměrná výše cca 10.101 korun českých) se pouhé spoléhání na stát nezdá zcela rozumnou variantou,

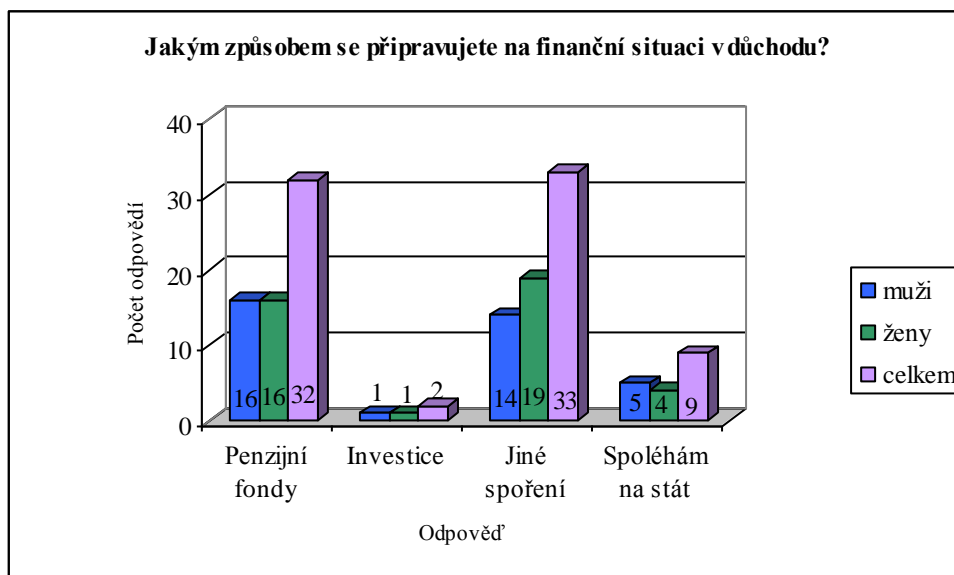
protože v případě samostatně žijícího důchodce je pravděpodobné, že může mít existenční problémy vzhledem k platbám nájemného, léků, potravin a dalších nutných potřeb.

Přípravu na finanční situaci v důchodu, řeší každý občan dle svého uvážení a to napříč věkovými skupinami. Převládá penzijní připojištění, nebo jiná forma spoření, kterou mohou být různé termínované vklady, spořicí účty atd.

V případě současných penzijních fondů, kdy vložené prostředky nejsou zajištěné státem je pochopitelné, že se lidé snaží najít nějaký bezpečnější způsob uložení peněžních prostředků.

Hlavním rysem chystané změny důchodového systému by měla být jistota občanů, že když jsou jim celý život odváděny peníze z platu na sociální pojištění, tak až odejdou do penze že budou důchod skutečně dostávat. Ale aby spoření mělo citelný dopad pro přilepšení k důchodu měli by lidé začít spořit co nejdříve.

Graf 4: Jakým způsobem se připravujete na finanční situaci v důchodu?

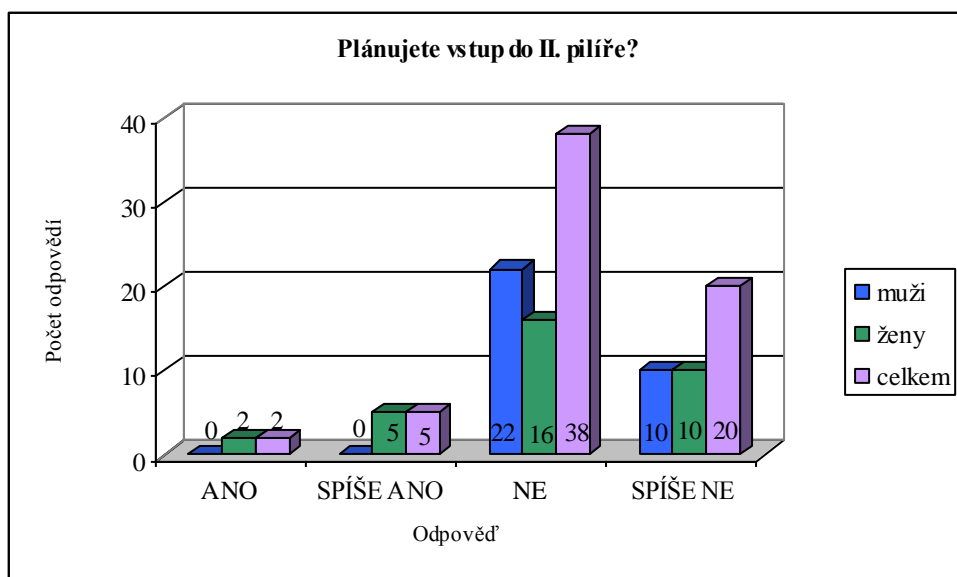

Ve třiceti případech spoří dotázaní částku do pětiset korun měsíčně, dvanáct dotázaných spoří částku do tisíce korun měsíčně, pouze dva dotázaní spoří částku od dvou do pěti tisíc korun. Nad pět tisíc nespoří žádný z dotázaných, přitom odborníci

doporučují spořit právě částku nad pět tisíc korun měsíčně, aby byl občan v důchodu finančně zabezpečený. Dotázaných 18,5 procenta nic nespoří a spoléhají na stát, ale v tomto případě se jedná častěji o starší občany kterých se změny spíše nedotknou.

Penzijního připojištění se týká i II. pilíř důchodové reformy. Většina dotázaných (více než 58 procent), neplánuje vstup do tohoto dobrovolného pilíře.

Graf 5: Plánujete vstup do II. pilíře?

„Ve druhém komerčním pilíři se můžete sami rozhodovat, zda fond v průběhu spoření změníte, nebo změníte strukturu portfolia z rizikovějšího na konzervativní, nebo naopak, a to kdykoli před odchodem do penze. Důležité je si uvědomit, že vstup do druhého pilíře nebude „zadarmo“. Pokud do komerčního pilíře vstoupíte, sníží se vám zhruba o 15 procent důchod z průběžného systému. Na druhou stranu peníze, které uspoříte, budou jen vaše a navíc budou spadat do dědictví.

Penzijní společnosti, které budou chtít s penězi z druhého pilíře hospodařit, musí získat od státu zvláštní licenci. Každá z firem má povinně nabízet čtyři fondy, které se budou lišit investičními profily, strukturou portfolia a samozřejmě i možnými riziky.“²⁰

„Spořit na důchod ve druhém pilíři bude až 2,5 milionu lidí

²⁰ Věci Veřejné, 04/2011, str. 7, autor: Petra Horáková

Do druhého pilíře důchodového systému – soukromých penzijních fondů – se v průběhu let zapojí podle odhadu ministra financí Miroslava Kalouska až polovina ekonomicky aktivního obyvatelstva, tedy asi 2,5 milionu lidí.²¹

Na otázku zda lidé souhlasí s tím, že z II. pilíře již nelze vystoupit, odpovídá 84,6 procenta dotázaných záporně. Zároveň, ale necelých 74 procenta dotázaných neví o tom, že celá naspořená částka přechází, v případě úmrtí střadatele, do dědického řízení.

Téma "vyvedení" částky ve výši 1 procenta svého vyměřovacího základu ve prospěch rodičů není pro dotazované zcela jasné. Někteří ze starších občanů odpověděli že chtějí přispívat na důchod svých rodičů a to přesto, že již sami v důchodu jsou, nebo se brzy k odchodu do důchodu chystají.

Méně překvapivé odpovědi se týkají zvyšování důchodového věku, kdy ve sto procentech odpovědí občané se zvýšením nesouhlasí. Stanovit tak vysoký věk pro odchod do důchodu se dotazovaným nelíbí především ze zdravotních důvodů. Stát by v tomto případě měl mít pro občany v pokročilém věku připraveny nějaké možnosti výdělků, např. těžce manuálně pracující, nebo řidiči nepodávají již takový kvalitní výkon práce a v případě řidičů by mohli ohrozit sebe i své okolí.

Dotazovaní také nesouhlasí se zrušením odbytného pro vdovy a vdovce, což je výplata 12ti měsíčních splátek vdovského nebo vdoveckého důchodu v případě uzavření nového sňatku. Dle mého názoru je ale dobré, že tato část reformy prošla, protože stát má i bez těchto plateb velké výdaje v sociálních dávkách. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že mnozí lidé, kteří pobírali vdovský nebo vdovecký důchod uzavírali ke konci roku 2011 nový sňatek.

²¹ Národní pojištění 11/2011, str. 2, ISSN 0323-2395

Mé hypotézy:

- 1) Lidé nerozumí důchodové reformě.
- 2) Nejsou dostatečně informováni a nesnaží se o vyhledávání aktuálních informací.

se u vybraných občanů potvrdily a myslím, že výsledky lze aplikovat na celou Českou republiku. Z vyhodnocení dotazníku a z následné analýzy odpovědí vyplývá, že většina obyvatel nemá informace o změnách, které důchodová reforma přináší. Zároveň však nejsou ochotni si sami aktivně vyhledávat související informace, protože změnám nevěnují, vzhledem k jejich důležitosti, dostatek pozornosti.

ZÁVĚR

Čeští občané jsou dle mého pohledu ve svých názorech poměrně konzervativní a všeho co neznají, se předem bojí. Pokud se zástupci státu nepostarají o větší rozšíření informací k důchodové reformě a nepodají ji srozumitelnějším způsobem, budou se lidé nadále zastávat původního systému. Do reformy důchodového systému se používal pouze první, tedy povinný, pilíř kdy jsou lidé v důchodu odkázáni pouze na stát a druhý, dobrovolný pilíř byl využíván minimálně.

Důležité v pochopení reformy je rovněž vysvětlení, proč jsou tyto změny nezbytné a v čem jsou výhodné. Hlavním cílem současných změn je především zvýšení věkových hranic pro odchod do starobního důchodu a oživení dávkového systému tak, aby i přes nepříznivý demografický vývoj nebylo v budoucnu potřeba zvyšovat odvodové zatížení ekonomicky aktivních osob, zvyšovat podíl sociálních výdajů na hrubém domácím produktu a aby u vyplácených důchodů byla umožněna těsnější vazba na mzdový a cenový vývoj.

Lepšímu porozumění mezi občany by mohlo pomoci zatraktivnění sdělování informací a poukázání na výhody, které tyto změny mohou přinést. Výhoda může být např. v tom, že v kapitálovém pilíři jsou možnosti lepšího zvýhodnění vkládaných peněz, než tomu bylo dosud. Lidé si mohou vybrat, jak velké riziko chtějí se svými vklady podstoupit a své peníze budou moci kdykoli přesouvat z jednoho fondu do druhého.

Ve II. pilíři důchodové reformy mají být peníze poukázány na účet jednotlivce včetně dvou procent z jeho vlastních peněz. Nevýhodou tohoto opt-outu je, že rozhodnu-li se jednou do něj vstoupit, nebudu již mít možnost vzít toto rozhodnutí zpět. Sama za sebe stále nejsem přesvědčena, že se této možnosti také zúčastním, protože v současné době mohu mít dobrý příjem a stále zaměstnání, ale nevím, co přinese budoucnost. Mohou přijít i taková období kdy budu potřebovat všechny peníze, které si mohu vydělat a i dvě procenta z platu mohou být životně důležitá. Myslím si, že tento pilíř byl vytvořen spíše pro vyšší střední třídu a výše, pro ty, kteří nemusí řešit každou korunu, kterou si vydělají.

Současně ale zdůraznění faktu, že peníze vložené do II. pilíře jsou v případě úmrtí střadatele součástí dědictví a tím nezůstanou státu, by mohlo napomoci kladnému rozhodnutí občanů.

Z výsledků dotazníku dále vyplývá, že většina občanů nevěnuje odpovídající pozornost důchodovým změnám a hlavně si nepřipouští důležitost změn pro jejich budoucí život.

Lidé chtějí, aby se o ně stát ve stáří nadále staral a oni nemuseli mít starosti s finančním zabezpečením. Avšak v současné době by se lidé měli naučit být zodpovědní vůči sobě a umět se o sebe z větší části finančně postarat. S tímto částečně souvisí i odvádění daní z důchodu se kterým nesouhlasím, protože tito lidé během svého pracovního života měli za povinnost daně z příjmů pravidelně odvádět a daněním důchodů tak dochází k opětovnému zdanění jejich příjmů.

Čeští občané jsou po několik generací připravováni na původní, neudržitelný, důchodový systém a proto je již teď zřejmé, že budou jen neradi akceptovat změny které nastávají. Je však pravděpodobné, že při naplánovaném zvýšení věku pro odchod do starobního důchodu budou představitelé našeho státu ještě několikrát měnit či alespoň upravovat podmínky pro budoucí poživatele důchodů a možná i tento důvod je příčinou nezájmu českých občanů o důchodovou reformu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

ARNOLDOVÁ Anna, *Vybrané kapitoly ze sociálního zabezpečení*, 3. vyd. Praha: Karolinum 2011. ISBN 978-80-246-1852-4.

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ, *Sociální pojištění 2011*, , 1. vydání; Tisk Expodata-Didot, spol. s.r.o.; ISBN 978-80-87039-24-3

KELLER J., *Nová sociální rizika a proč se jim nevyhneme*, 1. vyd. Praha 2011: Sociologické nakladatelství, ISBN 978-80-7419-059-9.

KOLDINSKÁ K., ŠTEFKO M. (eds.), *Sociální reformy ve střední Evropě – cesta k novému modelu sociálního státu?*, 1. vyd. Praha 2011: Auditorium, ISBN 978-80-87284-14-8.

KREBS V. a kolektiv, *Sociální politika*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR 2010, ISBN 978-80-7357-585-4.

ODBOR ANALÝZ A STATISTIK MPSV, *Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí – 2008*, 1. vyd. Praha Tiskárna Fokus 2009, ISBN 978-80-7421-004-4

PŘIB J., *Kdy do důchodu a za kolik /právní stav k 1.1.2010/*, 11. vyd., Praha: Grada Publishing 2010, ISBN 978-80-247-3292-3.

PŘIB J., *Kdy do důchodu a za kolik /právní stav k 1.1.2011/*, 12. vyd., Praha: Grada Publishing 2011, ISBN 978-80-247-3616-7.

PŘIB J., V. VOŘÍŠEK, *Důchodové předpisy s komentářem*, 6. vyd. Olomouc: Anag 2010, ISBN-978-80-7263-585-6

RUDOLFOVÁ, Veronika - SAMEK, Vít. *Důchodová politika a její vliv na ekonomickou konkurenceschopnost a sociální soudržnost*. Praha: FSV UK, 2010. 79 s. Pražské sociálně vědní studie. Veřejná politika a prognostika, PPF-038. ISSN 1801-5999.

Základní ukazatele z oblasti práce a sociálního zabezpečení v České republice ve vývojových řadách a grafech, 1. vyd. Praha 2010: Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky, ISBN 978-80-7421-023-5

Zákon o důchodovém pojištění 155/1995 Sb.

ZVONÍKOVÁ A., ČELEDOVÁ L., ČEVELA R., *Základy posuzování invalidity*, 1. vyd. Praha 2010: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-3535-1.

www.cssz.cz

www.mpsv.cz

www.pojistenec.cz

www.ceskereformy.cz/

Periodika:

Národní pojištění, ISSN 0323-2395

Sondy Revue, ISSN 1802-906X

Věci Veřejné

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Seznam tabulek

TABULKA 1: Počet sto- a víceletých starobních důchodců

TABULKA 3: Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1977

Seznam grafů

GRAF 2: Vývoj počtu důchodců (stav k 31.12.2011)

GRAF 4: Jakým způsobem se připravujete na finanční situaci v důchodu?

GRAF 5: Plánujete vstup do II. pilíře?

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA A - DOTAZNÍK	I
----------------------------	---

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění dotazníku který je určen pro mou bakalářskou práci týkající se důchodového zabezpečení v České republice a jeho reforem. Vybranou odpověď zaškrtněte.

Děkuji za čas který jste mým otázkám věnoval/a.

Pazderová Anna

Prosím o uvedení osobních údajů:

Pohlaví:	☐	muž	☐	žena				
Věk:	☐	15-25	☐	26-35	☐	36-45	☐	46-55
	☐	56-65	☐	66 a více				
Dosažené vzdělání:	☐	Základní	☐	Vyučení				
	☐	Střední škola	☐	Vyšší odborná škola	☐	Vysoká škola		
Rodinný stav:	☐	svobodný/á, rozvedený/á	☐	ženatý/vdaná	☐	vdovec/vdova		
Počet dětí:	☐	žádné	☐	jedno	☐	dvě	☐	tři a více
Bydliště:	☐	vesnice	☐	malé město	☐	krajské město	☐	hlavní město
Jak získáváte informace:	☐	internet	☐	denní tisk	☐	televize	☐	rozhlas

1) Vyhledáváte aktivně informace o změnách které přináší důchodová reforma?

ANO NE O DŮCHODOVOU REFORMU SE NEZAJÍMÁM

2) Očekáváte, že Vám stát poskytne, (např. formou důchodu, sociálních dávek, atd..) dostatek finančních prostředků na důstojné stáří?

ANO NE

3) Souhlasíte se zvyšováním důchodového věku s neurčenou maximální hranicí (např. děti narozené v roce 2011 půjdou do důchodu až v 73 letech)?

ANO NE

4) Souhlasíte s tím, že se již nebude snižovat důchodový věk u žen v závislosti na počtu vychovaných dětí?

ANO NE

5) Souhlasíte s tím, že se doba studia stane vyloučenou dobou, tzn. nebude se započítávat do odpracovaných let?

ANO NE

6) Jakým způsobem se připravujete na finanční situaci v důchodu?

PENZIJNÍ FONDY INVESTICE JINÉ SPOŘENÍ SPOLÉHÁM NA STÁT

7) Jakou částku měsíčně spoříte na přilepšení k důchodu?

1-500 501-1000 1001-2000 2000-5000

5001-a více nespořím

8) Souhlasíte se zrušením odbytného pro vdovy a vdovce (výplata 12ti měsíčních splátek vdovského nebo vdoveckého důchodu v případě uzavření nového sňatku)?

ANO NE

9) Plánujete vstup do II. pilíře důchodového systému (vyvázání části mzdy do investičních profilů penzijních fondů)?

ANO SPÍŠE ANO NE SPÍŠE NE

10) Souhlasíte s tím, že rozhodnutí o vstupu do II. pilíře je nevratné?

ANO NE

11) Uvažujete o možnosti „vyvedení“ částky ve výši 1% svého vyměřovacího důchodu ve prospěch rodičů kteří jsou, nebo budou ve starobním důchodu?

ANO NE

12) Souhlasíte s tím, že valorizace důchodů bude mít pevně stanovený postup při určení procentního růstu dávky a že politici nebudou moci ovlivnit její výši (např. před volbami)?

ANO NE

13) Víte o tom, že se vklady vložené do II. pilíře započítávají do dědického řízení?

ANO NE

14) Zastáváte názor, že důchodová reforma je do budoucna nezbytná?

ANO NE

15) Domníváte se, že je veřejnost dostatečně informována o důchodové reformě?

ANO NE

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Anna Pazderová

Obor: Vzdělávání dospělých

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Důchodové zabezpečení v České republice a jeho reforma

Rok: 2012

Počet stran textu bez příloh: 41

Celkový počet stran příloh: 2

Počet titulů české literatury a pramenů: 16

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 4

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Kostka